

ЛИСЕНКО О. І.,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

УДК 371 .133

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК МОТИВАЦІЯ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

Педагогічна практика є однією з провідних подій у житті майбутнього вчителя. Це передусім ідентифікація студента з новою соціальною роллю майбутнього вчителя, як наслідок, зміна його уявлень про себе, початок самоутвердження у новій статусно-рольовій позиції вчителя.

У Положенні про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України зазначено, що "практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах ... передбачає безперервність та послідовність ..." [1, с. 139].

Слід зазначити, що педагогічна практика, як досить актуальна проблема, в різних аспектах досліджувалась багатьма українськими та російськими вченими, у тому числі й: О.О.Абдуллою, Н.М.Загряжкіною, М.П.Задесенцем, Н.М. Дем'яненко, М.К. Козієм, І.В. Морозом, І.М. Карпенко, Н.В. Казаковою та багатьма іншими. Аналіз наукових праць цих авторів свідчить, що педпрактика залишається актуальною проблемою і є важливим щаблем у процесі особистісного зростання майбутнього вчителя.

Педагогічна практика, як одна з найважливіших ланок у системі професійної підготовки вчителя, носить тривалий і безперервний характер, що забезпечує фундамент для формування основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх учителів. Саме на практиці студент може визначити, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя.

Нами було висунуто припущення, що якщо студенти добре підготовлені до педагогічної практики, а педпрактика добре організована та успішно проведена, то служить суттєвою мотивацією для студентів не лише до майбутньої професії, а й до професійної діяльності в цілому. Адже, саме мотивація професійної діяльності, як домінанта мотиваційної сфери особистості студента визначає особливості його професійного становлення та майбутню діяльність. Вирішальну роль в успішності професійного зростання, у набутті професійно важливих знань і вмінь відіграють не тільки об'єктивні чинники (наприклад, інтелектуальні властивості, здібності, особливості навчально-виховного процесу та підготовки), але й мотиваційно-ціннісні фактори. Вважаємо, що педагогічна практика може значно мотивувати студентів не тільки до подальшого навчання, а й до майбутньої професійної діяльності.

Мета статті: проаналізувавши, результати анкетувань та інтерв'ю, підтвердити, що педагогічна практика майбутніх учителів іноземних мов виконує значну мотиваційну функцію, мотивуючи студентів, як до подальшого навчання у вузі, так і до майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

З метою з'ясування вірності, або хибності висунутого припущення, нами було проведено різні анкетування та інтерв'ю серед студентів майбутніх учителів іноземних мов Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та Ніжинського державного університету імені М. Гоголя. Деякі результати досліджень плануємо висвітлити в даній статті.

Для студентів мовних спеціальностей педагогічна практика – це перша можливість продемонструвати та перевірити отримані лінгвістичні та методичні навички та вміння, необхідні для успішної педагогічної діяльності в сфері шкільної освіти. А якою бачать педагогічну практику самі студенти?

Як свідчить опитування, 54% студентів НДУ імені М. Гоголя і 48% студентів НПУ імені М.П. Драгоманова дали відповідь, що для них педагогічна практика – "це своєрідний тест на правильність обраної професії", а для 33% студентів НДУ імені М. Гоголя і такої ж кількості студентів НПУ імені М.П. Драгоманова, педагогічна практика – "це перший досвід в обраній професії". Отже, половина респондентів педагогічну практику на IV курсі розглядають як своєрідний тест на правильність обраної професії.

Поспілкувавшись зі студентами-практикантами ми дізнались, що якщо студенти були методично, педагогічно та психологічно добре підготовлені до педагогічної практики, якщо організація педпрактики була на високому рівні, то вони з радістю перебували в школі в ролі молодих учителів, вдало проводили уроки, позакласні та виховні заходи. За таких умов, значний відсоток студентів залишаються задоволеними і своїми успіхами, і вдало обраною професією. Більшість студентів після проходження практики на IV курсі мають намір, або залишитись працювати в школі, продовжуючи навчатись у ВНЗ, або повернутись до школи після закінчення навчання.

Якщо ж організація педагогічної практики була недосконалою і студенти слабо були підготовлені у ВНЗ до такого роду діяльності, були невпевнені в собі та своїх знаннях, тоді у них частіше виникали певні проблеми або складнощі під час педпрактики, а це в свою чергу залишало негативні відчуття та враження як від практики, так і від майбутньої професії в цілому.

Отже, чи піде студент працювати вчителем у школу прямо пропорційно залежить від його вражень та успіху під час першого досвіду роботи вчителем, тобто в ході педагогічної практики IV курсу. Добре, якщо студент під час педпрактики зрозуміє, що це його покликання бути вчителем, і переконується, що він правильно обрав професію, а якщо ні, що тоді?

Проведене анкетування свідчить, що далеко не всі студенти педагогічних ВНЗ обирають професію свідомо. Значна частина абітурієнтів та студентів не усвідомлюють особливостей та сутності професії вчителя, а протягом навчання і після закінчення вищого навчального закладу не виявляють бажання працювати в школі. Особливо актуальною ця проблема є серед майбутніх учителів іноземної мови, які у своїй

більшості, керуються предметно-фаховими або особистісними мотивами. Зокрема, дослідження, проведені нами в НПУ імені М.П. Драгоманова та НДУ імені М. Гоголя підтвердили цю тенденцію, оскільки майже 27% студентів 4 курсу факультету іноземних мов, до початку своєї першої педагогічної практики, не мали наміру долучатися до педагогічної діяльності взагалі і майже 50% респондентів не впевнені, що захочуть в майбутньому працювати в школі.

Нажаль, лише 23% респондентів, як свідчать результати опитування проведеного ще до початку педагогічної практики серед студентів IV курсів, відмітили, що хотіли б працювати вчителем, а половина респондентів ще не визначились і тому не впевнені. Отже, стає очевидним той беззаперечний факт, що навіть серед студентів педагогічних ВНЗ лише третина з них пов'язують свою майбутню професійну діяльність з роботою в школі, а половина опитаних, до початку педпрактики, ще не визначились і в анкетах зазначили – "не впевнена(ий)".

Чому так, ми намагались з'ясувати запропонувавши логічне питання, яке звучало наступним чином: "Що вас найбільше лякає в роботі шкільного вчителя?". Відповіді респондентів пролили світло на негативне ставлення студентів до роботи в школі і розташувались наступним чином: 1) 44% студентів обох вузів незадоволені низькою заробітною платою та ненормованим робочим днем; 2) 24% опитаних лякає робота зі складними дітьми в школі; 3) 13% студентів не бажають викладати один і той самий матеріал з року в рік. За результатами опитування можна констатувати той прикрий факт, що низька заробітна плата вчителів школи найбільш не влаштовує і лякає майбутніх учителів та змушує їх шукати іншу більш оплачувану роботу, але не за спеціальністю.

У збірнику наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР, нами був знайдений документ, який свідчить, що в середині 60-х років педагогічні інститути¹ здійснювали заходи по залученню до навчання молоді, яка мала нахил до педагогічної роботи. Так у постанові колегії від 13.05.1966 р. "Про роботу педагогічних інститутів по залученню до навчання молоді, яка має нахил до педагогічної професії" відмічалось, що протягом вересня – листопада 1965 року інститути затвердили конкретні заходи, направлені на забезпечення якісного прийому студентів у 1966 році.

Викладачі педінститутів брали активну участь у проведенні олімпіад учнів старших класів та проводили роз'яснювальну роботу про педагогічну професію. Крім того, проводилась відповідна робота зі студентами, які перебували на річній педагогічній практиці в сільській місцевості, зі студентами-заочниками і випускниками педінститутів минулих років з тим, щоб вони "відібрали і рекомендували на навчання в педінститути добре підготовлених учнів, які виявили нахил до роботи з дітьми і бажають навчатися в педінститутах [2, 16]". По радію і в пресі тривала систематична агітаційна робота по залученню кращих учнів до педагогічних інститутів. А Колегія Міністерства освіти УРСР постановила з кожним вступником провести співбесіду, яка дала б можливість виявити його загальний розвиток та нахил до педагогічної професії; залучити до навчання в інститути юнаків; директорам шкіл провести відбір для вступу до педагогічних учбових закладів кращих випускників, які мають нахил до педагогічної професії [2, 17] та багато іншого. Вважаємо, що цей досвід слід активно використовувати і тепер, коли все менше і менше молоді вступає у вищі педагогічні навчальні заклади, а абітурієнти часто обирають професію вчителя несвідомо.

Наступні питання: "Чи може педпрактика вплинути на Ваше рішення (щодо майбутньої роботи в школі)?" та "Наскільки корисною, на Ваш погляд, буде педпрактика для Вас як для майбутнього спеціаліста?" як і всі попередні запитання, були поставлені студентам до початку педагогічної практики IV курсу і отримані відповіді мали підтвердити, або спростувати висунуту нами гіпотезу, щодо важливого мотиваційного фактору педпрактики в остаточному виборі студентами майбутньої професії. Слід зазначити, що отримані результати нас приємно вразили, бо аж 70% респондентів НДУ імені М. Гоголя і майже 50% опитаних в НПУ імені М.П. Драгоманова глибоко переконані, що педагогічна практика може суттєво вплинути на їх позитивне, або негативне рішення щодо майбутньої роботи вчителем у школі. "Педагогічна практика не вплине на рішення", - вважають 17% студентів НДУ імені М. Гоголя і майже 30% респондентів НПУ імені М.П. Драгоманова. Решта (17%) опитаних, не мають чіткої відповіді на дане питання.

Результати відповідей на питання: "Наскільки корисною, на Ваш погляд, буде педпрактика для Вас як для майбутнього спеціаліста?" розмістились наступним чином: 70% всіх опитаних, студентів – майбутніх учителів іноземних мов покладали надії, що педпрактика буде корисною для них і багато в чому збагатить їх як майбутніх фахівців; 20% респондентів відмітили: "можливо, вона принесе мені якусь користь, але я не впевнена(ий)" і 15% студентів НПУ імені М.П. Драгоманова дали відповідь: "я вже працюю в школі, тому напевно чи вона буде мені корисною". Не може не радувати той факт, що 15% студентів IV курсу вже працюють вчителями в школі.

На запитання: "Як Ви думаєте, які відчуття у Вас виникнуть під час першого тижня педпрактики? Чому?" переважна більшість студентів обох вузів робили позитивні прогнози. Хочеться навести декілька цитат із анкет студентів: "отримаю позитивні враження і радість, бо з дітьми цікаво працювати; це буде новий і цікавий досвід та позитивні враження; отримаємо перше "бойове хрещення" (перемогу або поразку); отримаю позитивні враження, бо люблю свою професію ..."² та багато інших. Свої негативні прогнози щодо першої педагогічної практики, на якій студенти постануть повноцінними вчителями, респонденти пояснювали

---

¹ В 1933 було запроваджено нову мережу педагогічних закладів і визначено номенклатуру профілів підготовки педагогічних кадрів. Замість інститутів соціального виховання і педагогічних інститутів професійної освіти було створено єдиний тип вищого педагогічного навчального закладу — педагогічний інститут.

² Цитується за даними анкетування, проведеного серед студентів НПУ імені М.П. Драгоманова та НДУ імені М. Гоголя

неготовністю, страхом, хвилюванням, не зорієнтованістю: "відчуватиму розгубленість, бо це щось нове для нас; буде трохи незвично, але хвилює тільки те, щоб порозумітись з дітьми; відчуватиму тривогу та невпевненість у своїх знаннях..."³ та інше.

В архівних документах, а саме, у "Зведеному річному звіті про роботу педагогічних інститутів за 1944-1945 н. р." записано, що до всіх університетів та педагогічних інститутів були прикріплені середні школи для проходження в них педпрактики студентів. Окрім того, педпрактика студентів в 1944-1945 н. р. пройшла організовано і згідно навчальних планів. Серед позитивних моментів, щодо проведення практики, відмічалось, що в 1944-45 н.р. практика була змістовнішою ніж в минулому (1943-44) навчальному році і відбулася на досить високому рівні і з хорошими результатами (більшість оцінок "відмінно" та "добре"). А особливе значення має те, що "... практика значительно повысила интерес студентов к педагогической профессии..." [3, 45] – йшлося в документі.

В якості приклада найкращої організації педпрактики наводився Львівський педагогічний інститут. Успіх педпрактики в якому був обумовлений прекрасною підготовчою роботою: по-перше, кожен студент отримав надруковане завдання з педпрактики на кожен тиждень та всі форми документації; по-друге, в кінці кожного тижня проходили конференції студентів, на яких заслуховувались звіти про їх роботу, проводився аналіз проведення практики та намічались шляхи покращення її на наступному тижні; по-третє, конспекти студентів пильно перевірялись методистами. Але на жаль, прикладів такої продуманої організації педпрактики, як у Львівському педінституті, на той час було ще мало [3, 45].

В цьому ж документі було записано, що залишались певні недоліки: "іноді в педпрактиці студентів мав місце формалізм; конспекти носили трафаретний характер, і в них як правило розкривалася лише схема послідовності уроку, а не його зміст та методика; студенти недостатньо ознайомлювались з програмами та підручниками середньої школи по своїй спеціальності..." [3,47-48]. Але враховуючи обставини за яких педпрактика проводилась у роки війни, ці недоліки є незначними, а знайдена цитата про те, що педагогічна практика проведена в 1944-45 н.р. була змістовнішою ніж в попередньому році і значно збільшила інтерес студентів до педагогічної професії, має особливе значення для нашого дослідження.

Як видно з досвіду минулих років та результатів, проведеного, ще до початку педагогічної практики, анкетування та інтерв'ю – студенти обох ВНЗ покладали на неї величезні надії та сподівання, очікували отримати суттєву користь у вигляді нових знань та корисного, цікавого і незабутнього досвіду. Оскільки переважна більшість опитаних прогнозували отримання позитивних вражень та переживань в ході майбутньої педагогічної практики, це свідчить про те, що студенти чекали педагогічну практику IV курсу і були позитивно налаштовані на її проходження. Поспілкувавшись зі студентами після завершення педагогічної практики дізнались, що ті студенти, які залишилися задоволеними організацією педпрактики у переважній більшості планують працювати вчителем.

Отже, за результатами проведеного дослідження, педагогічна практика IV курсу є для студентів не тільки першим серйозним досвідом в професійній діяльності, але й суттєвою мотивацією до майбутньої професії вчителя. Вона є тим механізмом, який спонукає студентську молодь до оволодіння професією, продовження навчання, самовиховання та досягнення успіхів у професійній діяльності.

Література

1. Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту / Упоряд.: К.Е. Жолковский, С.І. Лисенко. – К.: 1994 – 336 с.
2. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1966. – № 10. – С.15-17.
3. ЦДАВОВ України, Ф.166, оп.15, спр. 89, арк.45-48.

Лисенко О.І. Педагогічна практика як мотивація до майбутньої професії

Анотація. Зроблена спроба проаналізувати проблему педагогічної практики, яка є важливою складовою частиною навчального процесу; займає значне місце у формуванні професійних якостей майбутнього вчителя; служить для студентів серйозною мотивацією до майбутньої професійної діяльності. Проаналізовано результати дослідження. **Ключові слова:** педагогічна практика, мотивація, майбутні вчителі іноземної мови.

Лысенко Е.И. Педагогическая практика как мотивация у будущей профессии

Аннотация. Сделана попытка проанализировать проблему педагогической практики, которая выступает составной частью учебного процесса; занимает особое место в формировании профессиональных качеств будущего учителя; служит для студентов хорошей мотивацией к будущей профессиональной деятельности. Проанализировано результаты исследования. **Ключевые слова:** педагогическая практика, мотивация, будущее учителя английского языка

Lysenko O.I. TEACHING PRACTICE AS THE MOTIVATION TO THE FUTURE PROFESSION.

Annotation. An attempt has been made to analyse the problem of teaching practice which is an important component of the learning process; it plays an important role in forming professional skills of the future teacher; it motivates students to the future profession of a teacher. It has been analysed the results of our research. **Key words:** teaching practice, motivation, future teachers of foreign languages.

---

³ Цитується за даними анкетування